

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра економіки підприємства і міжнародного бізнесу

07/01-41М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з проходження

виробничої проєктної практики

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою «Бізнес» спеціальності D3
«Менеджмент» денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННІЕМ
протокол № 3 від 18.11.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки з проходження виробничої проєктної практики для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Бізнес» спеціальності ДЗ «Менеджмент» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Лесняк О. Ю., Крисак А. І. – Рівне: НУВГП, 2025. – 54 с.

Укладачі: Лесняк О. Ю., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу; Крисак А. І., д.е.н., доцент кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Відповідальна за випуск: Кушнір Н. Б., к.е.н, професор, завідувач кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Керівник освітньо-професійної програми: Кушнір Н. Б., к.е.н, професор, завідувач кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Шифр попередньої версії методичних вказівок - 06-01-103М

© О. Ю.Лесняк,
А. І. Крисак, 2025
© НУВГП, 2025

ЗМІСТ

	Стор.
1. Мета, завдання, база та тривалість виробничої проєктної практики	5
2. Організація практики	6
2.1. Обов'язки та права підприємств, що є базами практики	7
2.2. Обов'язки студентів при проходженні практики	8
2.3. Обов'язки керівників практики від підприємства	9
2.4. Обов'язки керівника практики від кафедри економіки підприємства	10
3. Інформаційне забезпечення проходження практики	10
4. Зміст виробничої проєктної практики	13
4.1. Інформація про підприємство та основні техніко-економічні показники	13
4.2. Аналіз ринкових умов господарювання торговельних підприємств	17
4.3. Аналіз забезпеченості виробничими ресурсами та джерел їх фінансування	21
4.4. Аналіз витрат виробництва та обігу	30
4.5. Аналіз фінансових результатів і фінансового стану	32
4.6. Особливості аналізу господарської діяльності в залежності від виду економічної діяльності	35
4.7. Економічне обґрунтування проєкту покращення господарської діяльності підприємства – бази практики	44

4.8. Висновки	44
5. Розподіл часу на опрацювання окремих етапів виробничої практики	45
6. Вимоги до оформлення звіту та інформаційного пакету з аналітичної практики	46
7. Контроль за проходженням виробничої практики	47
8. Шкала оцінювання звіту про проходження виробничої практики	48
9. Рекомендована література	50
9.1 Базова література	50
9.2 Допоміжна література	51
10. Інформаційні ресурси	53
Додаток А. Зразок оформлення титульного листа звіту з практики	54

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ, БАЗА ТА ТРИВАЛІСТЬ ВИРОБНИЧОЇ ПРОЄКТНОЇ ПРАКТИКИ

Вступ. Методичні вказівки до проходження виробничої проєктної практики складені відповідно до освітньо-професійної програми «Бізнес» підготовки бакалавра спеціальності D3 «Менеджмент». Виробнича проєктна практика проходиться студентами денної та заочної форми навчання. Практика є складовою частиною дисциплін фахової підготовки і дозволяє у виробничих умовах закріпити знання, отримані під час вивчення попередніх дисциплін. Проходженню практики передують дисципліни «Навчальна практика з вступу до спеціальності та основ цифрових технологій», «Бізнес-планування». Програма практики є основним навчально-методичним документом для студентів і керівників практики від навчального закладу та бази практики.

Мета: закріплення теоретичних знань, які отримані студентами за час навчання у вищому навчальному закладі, та оволодіння інтегральною компетенцією практичного вирішення складних спеціалізованих завдань в сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності, що передбачає застосування теорій та методів організації і функціонування бізнес-структур в умовах реального підприємства.

Завдання: опанування загальними компетентності застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях, використовувати інформаційні технології, аналізувати і обробляти інформацію з різних джерел; оволодіння спеціальними компетентностями критичного осмислення теоретичних засад бізнесу, застосування основ обліку та оподаткування в практичній діяльності, організації зовнішньоекономічної діяльності, планування бізнес-процесів, оцінювання кон'юнктури ринків і результатів діяльності у сфері підприємництва, торгівлі та біржової практики.

У результаті проходження освітньої компоненти студент повинен

знати: вимоги до діяльності за спеціальністю; нормативно-правове забезпечення бізнес-діяльності підприємницьких та торговельних структур; основи обліку та оподаткування в бізнесі; основи бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків та результатів діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур з урахуванням ризиків.

вміти: застосовувати набуті знання з вивчення основ ведення бізнесу, уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях; використовувати спеціальні методи економічного дослідження для формування науково обґрунтованих висновків про результати діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур; використовувати наукові методи та інструментарій для обґрунтування управлінських рішень; застосовувати інноваційні підходи в економічному обґрунтуванні проєктів.

Об'єктами (базами) проєктної практики виступають промислові підприємства, заклади роздрібної і гуртової торгівлі, будівельні підприємства, проєктно-вишукувальні організації, підприємства, що надають послуги побутового характеру, заклади громадського харчування. За погодженням з керівником науково-дослідної роботи базою практики можуть слугувати банківські установи, дирекції фондів соціального страхування, страхові компанії, бюджетні установи, депозитарної діяльності, інвестиційні компанії. Підприємства можуть мати будь-яку організаційно-правову форму господарювання, але обов'язково мають бути юридичною особою чи відокремленим підрозділом юридичної особи.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ

Студентів направляють на виробничу практику згідно з наказом по університету, складеним на основі договорів, укладених з підприємствами – базами практики. Наказом визначається вид практики, терміни та місце її проходження, розподіл та закріплення студентів за керівниками практики від

кафедри тощо. Керівництво практикою здійснює викладач кафедри економіки та спеціаліст від підприємства-бази практики. Крім цього, студент узгоджує зміст проходження практики з керівником науково-дослідної роботи. Безпосередньо перед початком практики студент зобов'язаний пройти інструктаж з техніки безпеки. Проведення інструктажу студентів здійснюється під час проведення настановних зборів, під час яких проводиться ознайомлення студентів з вимогами до конкретного виду практики, вимогами до об'єктів її проходження та оформлення документів. Передбачається вивчення практикантами напрямків роботи підприємства та його структурних підрозділів, економічної культури, стилю управління, вивчення змісту комплексного плану соціального розвитку колективу.

Для поглиблення отриманих знань із організації і технології на підприємстві проводяться виробничі екскурсії. В звіті про проходження виробничої практики потрібно дати короткий опис відвіданих об'єктів, відмітивши при цьому їх особливості. Навчальні заняття з студентами-практикантами в формі лекцій або бесід проводять спеціалісти підприємства-бази практики. Під час занять можуть бути розглянуті питання, які розкривають шляхи досягнення підприємством успішних результатів за окремими напрямками виробничо-господарської діяльності, висвітлюються матеріали аналізу впровадження форм управління та організації виробництва, економіки торгівлі.

2.1. Обов'язки та права підприємств, що є базами практики

Відповідно до договору, який укладений між університетом і базою практики, відповідна база зобов'язана:

1. Прийняти студентів на практику згідно з календарним планом та забезпечити етапи проходження практики.

2. Створити студентам необхідні умови для проходження практики, надати можливість користуватись статистичною, фінансовою, бухгалтерською звітністю та документами первинного обліку, необхідними для виконання програми практики.

3. Створити студентам необхідні умови для безпечної роботи на кожному робочому місці, проводити обов'язкові інструктажі та навчання з охорони праці та безпеки життєдіяльності.

4. Забезпечити табельний облік виходів студентів-практикантів на роботу, не допускати використання їх на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики та майбутній спеціальності. Про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку та про інші порушення повідомляти університет.

5. Створити умови для участі студентів у громадському житті колективу, знайомити з історією підприємства, залучати їх до раціоналізаторської роботи, культурно-масового та фізкультурно-спортивного життя колективу.

6. Після закінчення практики надати характеристику роботи студента-практиканта, завірити звіт.

2.2. Обов'язки студентів при проходженні практики

1. Обов'язково бути присутнім на настановних зборах щодо організації практики.

2. Пройти інструктаж з техніки безпеки, про що розписатись в книзі проведення інструктажів з техніки безпеки.

3. Отримати в керівника практики від університету необхідні документи для проходження практики:

- лист-направлення на практику;
- щоденник практики;
- бланк повідомлення про прибуття до місця проходження практики.

4. Суворо дотримуватися правил внутрішнього розпорядку та вимог техніки безпеки на підприємстві.

5. Пересвідчитись у наявності наказу по підприємству про зарахування на практику.

6. Оформити повідомлення про прибуття на практику і відправити його поштою в університет у відділ виробничої практики не пізніше перших двох днів від початку практики за

адресою: 33028 м. Рівне, вул. Соборна 11, НУВГП, відділ виробничої практики) або здати керівнику практики від кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

7. Сумлінно виконати робочу програму практики.

8. Дотримуючись загальних вимог щодо змісту практики та змісту індивідуального завдання оформити звіт з практики.

9. Своєчасно представити звіт на кафедру економіки підприємства про результати проходження практики з обов'язковим представленням копій статистичної та фінансової звітності за три останні роки. Ксерокопії звітності зберігаються у студента для подальшої науково-дослідної роботи.

10. Захистити звіт про проходження практики керівнику від кафедри економіки підприємства або відразу після закінчення практики або на протязі перших двох тижнів з початку нового навчального року.

2.3. Обов'язки керівників практики від підприємства

Керівник практики від підприємства призначається наказом по підприємству та безпосередньо організовує і контролює проходження практики відповідно до робочої програми.

Керівник від бази практики повинен:

- узгодити із студентом план використання робочого часу з проходження практики;

- забезпечити своєчасне проведення інструктажу з охорони праці;

- забезпечити методичну допомогу, керівництво та контроль за виконанням студентом всіх робіт, які передбачені програмою практики та індивідуальним завданням керівника науково-дослідної роботи;

- перевіряти щоденник практики, матеріали представленого звіту і виконаної роботи, вносити відповідні записи (відмітки);

- організувати виробничі екскурсії;

- дати відгук про роботу студента;

- забезпечити надання необхідної статистичної, фінансової та бухгалтерської звітності;

2.4. Обов'язки керівника практики від кафедри економіки підприємства

Для контролю за виконанням програми практики на період аналітичної практики наказом по університету призначається керівник практики від кафедри економіки підприємства.

Керівник практики від кафедри економіки підприємства:

- перед початком практики проводить відповідні заходи щодо створення умов для прибуття студентів-практикантів;
- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед від'їздом студентів на практику; здійснює інструктаж про порядок проходження практики, інструктаж з техніки безпеки (під розписку), видає особисто під розписку студентам-практикантам необхідні документи (направлення, повідомлення, щоденник);
- повідомляє студентам про систему звітності та існуючі вимоги до неї;
- у тісному контакті з керівником практики від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює умови праці і побуту практикантів та проведення з ними обов'язкових інструктажів з охорони праці;
- перевіряє виконання студентами правил внутрішнього трудового розпорядку, відвідування практики, хід оформлення щоденника і підготовку звіту.

3. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Джерелами інформації для проведення аналізу результатів підприємницької діяльності підприємства, підготовки звіту з аналітичної виробничої практики є: форми статистичної звітності,

які складає і подає органам статистики підприємство, плани і звітність про різні напрямки господарської діяльності, дані оперативного статистичного та бухгалтерського обліку, інша оперативна і періодична інформація, дані опитування і спостереження на робочих місцях, нормативні документи тощо. Нижче подано перелік форм звітності, які рекомендується використовувати.

Для виробничих підприємств та торговельних організацій (фірм):

Баланс підприємства, форма №1; звіт про фінансові результати, форма №2; примітки до річної фінансової звітності; звіти з праці, форми 1-ПВ, 3-ПВ; звіт про основні показники діяльності підприємства, форма №1 – підприємництво; розшифровка кредиторської та дебіторської заборгованості; звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос), ф. 11-ОЗ; планові та звітні калькуляції; договірна документація; висновки аудиторських перевірок; звіт про ціни виробників промислової продукції, форма 1-ціни (пром); звіт про обсяги реалізованих послуг, форма 1-послуги; звіт про товарооборот торгової мережі, форма 1-торг; звіт про продаж і запаси товарів у торговій мережі, форма 3-торг; звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств, форма 50-сг; лісгосподарська діяльність, форма 3-лг та інші.

Для банківських установ:

Загальна інформація про діяльність банку; звіт про прибутки та збитки; балансовий звіт; звіт про зміни в акціонерному капіталі; звіт про рух грошових коштів; облікова політика (примітка 1); примітки до річних фінансових звітів; звіт про суми і процентні ставки за кредитами; звіт про суми і процентні ставки за депозитами; звіт про залишки заборгованості за кредитами (за галузями економіки); звіт про залишки за депозитними зобов'язаннями (за галузями економіки); розрахунок резерву на можливі втрати за позичками комерційних банків.

Для органів соціального страхування:

Баланс, форма №1; звіт про виконання кошторису установи по бюджетних організаціях, форма №2; звіт про виконання кошторису доходів і видатків установи (загальний фонд), форма №2; звіт про виконання плану по штатах і контингентах інших закладів і заходів, форма № 3-19; звіт про надходження і використання сум за дорученням, форма № 4-2; звіт про надходження і використання спеціальних коштів, форма № 4-1; звіт про використання коштів неприбуткових організацій; звіт про заборгованість бюджетних установ, форма № 7; форми звітності до вищестоящих організацій за окремими видами соціального страхування.

Для сільськогосподарських підприємств:

Баланс підприємства, форма №1; звіт про фінансові результати, форма №2; структурне обстеження підприємства, форма 2-підприємництво; звіти з праці, форми 1-ПВ, 3-ПВ; звіт про основні показники діяльності підприємства, розшифровка кредиторської та дебіторської заборгованості; планові та звітні калькуляції; договірна документація; висновки аудиторських перевірок; звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств, форма 50-сг; звіт про площі та валові збори, форма 29-сг; звіт про використання добрив та пестицидів, форма 9-сг; звіт про реалізацію продукції, форма 21-заг; звіт про наявність та рух необоротних активів, форма 2-ОЗ; звіт про запаси та використання палива, форма 4-мтп; звіт про постачання та використання енергії, форма 11-мтп; звіт про роботу автотранспорту, форма 2-тр; звіт про виробництво продукції тваринництва, форма 24-сг.

4. ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ ПРОЄКТНОЇ ПРАКТИКИ

З метою закріплення набутих теоретичних знань студент повинен дослідити діяльність підприємства чи установи, що є базою практики, усвідомити функції і методи діяльності економічних та комерційних підрозділів, керуючись цими положеннями.

4.1. Інформація про підприємство та основні техніко-економічні показники

4.1.1. Ознайомитися з ієрархією діяльності суб'єкта господарювання, фінансової чи державної установи, вказати організаційно-правову форму та інші дані, зокрема: повна назва підприємства; скорочена назва підприємства; юридична адреса; фактичне місце розташування; телефон; факс; дата заснування та фактичний термін діяльності, років; форма власності; організаційно-правова форма; засновники; дочірні компанії, філії; до складу якого об'єднання входить підприємство.

4.1.2. Оцінити основні техніко-економічні показники діяльності суб'єкта господарювання, проаналізувати динаміку цих показників за останні кілька періодів (років), зробити відповідні висновки.

Таблиця 4.1

Динаміка основних економічних показників

№	Показники	Од. вим.	Роки		
1	2	3	4	5	6
1	Обсяг виготовленої продукції:	тис. грн.			
2	Собівартість виготовленої продукції	тис. грн.			
3	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг)	тис. грн.			
4	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.			
5	Середньорічна вартість ОВФ	тис. грн.			
6	Річні амортизаційні відрахування	тис. грн.			
7	Рівень зносу основних виробничих фондів	%			
8	Фондовіддача основних виробничих фондів	грн./грн.			
9	Коефіцієнт віддачі спожитих основних фондів	грн./грн.			
10	Середньорічні залишки оборотних коштів	тис. грн.			

Продовження табл. 4.1

1	2	3	4	5	6
11	Коефіцієнт обіговості оборотних коштів	коєф.			
12	Чисельність працівників, всього в т.ч. робітників	чол.			
13	Середньорічний виробіток одного працівника	тис. грн.			
14	Середньомісячна заробітна плата одного працівника	тис. грн.			
15	Валовий прибуток (включає прибуток та постійні витрати), тис. грн.	тис. грн.			
16	Прибуток до оподаткування (балансовий прибуток), тис. грн.	тис. грн.			
17	Чистий прибуток (збиток):	тис. грн.			
18	Рівень рентабельності	%			

Для підприємств торгівлі основні економічні показники доцільно представляти в формі таблиці 4.2.:

Таблиця 4.2

Основні техніко-економічні показники господарської діяльності підприємства торгівлі

№	Показники	Од. вим.	Роки		
1	2	3	4	5	6
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації товарів	тис.грн			
2	Собівартість реалізованої продукції	тис.грн			
3	Середньорічна чисельність працівників	прац			
4	ФОП всього	тис.грн			
5	Середньорічна продуктивність праці	тис.грн/прац			
6	Середньомісячна заробітна плата	грн/прац			
7	Середньорічна вартість ОВФ	тис.грн			
8	Оборотні активи	тис.грн			
9	Фондовіддача ОВФ	грн/грн			
10	Фондоозброєність	тис.грн/прац			
11	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	к-т			
12	Загальна величина витрат	тис.грн			

Продовження табл. 4.2

1	2	3	4	5	6
13	Витрати на 1 грн товарообороту	грн/грн			
14	Витрати обігу	тис.грн			
15	Витрати обігу на 1 грн товарообороту	грн/грн			
16	Витрати обігу на 1 грн комерційного доходу	грн/грн			
17	Прибуток до оподаткування	тис.грн			
18	Чистий прибуток	тис.грн			
19	Рентабельність продажів (за прибутком від реалізації продукції)	%			
20	Рентабельність діяльності (за прибутком від реалізації продукції)	%			
21	Рівень торговельної оцінки	%			

Для сільськогосподарських підприємств основні економічні показники доцільно представляти в формі таблиці 4.3

Таблиця 4.3

Динаміка основних економічних показників

№	Показники	Од. вим.	Роки		
1	2	3	4	5	6
1	Валова продукція без ПДВ	тис. грн.			
2	в т.ч. в рослинництві	тис. грн.			
3	в тваринництві	тис. грн.			
4	Собівартість валової продукції	тис. грн.			
5	в т.ч. в рослинництві	тис. грн.			
6	в тваринництві	тис. грн.			
7	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг)	тис. грн.			
8	в т.ч. в рослинництві	тис. грн.			
9	в тваринництві	тис. грн.			
10	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.			
11	в т.ч. в рослинництві	тис. грн.			
12	в тваринництві	тис. грн.			
13	Площа сільськогосподарських угідь	га			
14	Середньорічна вартість основних виробничих фондів	тис. грн.			
15	Наявність сільськогосподарських тварин	голів			
16	Річні амортизаційні відрахування	тис. грн.			
17	Рівень зносу основних виробничих фондів	%			

Продовження табл. 4.3

1	2	3	4	5	6
18	Фондовіддача основних виробничих фондів	грн./грн.			
19	Коефіцієнт віддачі спожитих основних фондів	грн./грн.			
20	Середньорічні залишки оборотних коштів	тис. грн.			
21	Коефіцієнт обіговості оборотних коштів	коєф.			
22	Чисельність працівників, всього в т.ч. робітників	чол..			
23	Середньорічний виробіток одного працівника	тис. грн.			
24	Середньомісячна заробітна плата одного працівника	тис. грн.			
25	Валовий прибуток (включає прибуток та постійні витрати), тис. грн.	тис. грн.			
26	Прибуток до оподаткування (балансовий прибуток), тис. грн.	тис.грн			
27	Чистий прибуток (збиток):	тис. грн.			
28	Рівень рентабельності	%			

3 метою складання уявлення про майновий стан підприємства слід проаналізувати склад майна підприємства на основі даних балансу (табл. 4.4)

Таблиця 4.4

Аналіз структури майна підприємства, тис. грн.

№	Показники	Значення		
		На поч. року	На кін. року	Відхилення
1	2	4	5	6
1.	Необоротні активи, всього			
	У тому числі:			
	Нематеріальні активи (за первісною вартістю)			
	Незавершені капітальні інвестиції			
	Основні засоби (за первісною вартістю)			
	Довгострокові біологічні активи			
	Довгострокові фінансові інвестиції			
	Інші необоротні активи			

Продовження табл. 4.4

1	2	4	5	6
2.	Оборотні активи, всього У тому числі:			
	Запаси			
	Поточні біологічні активи			
	Дебіторська заборгованість			
	Поточні фінансові інвестиції			
	Гроші та їх еквіваленти			
	Витрати майбутніх періодів			
	Інші оборотні активи			
3.	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
4.	Всього майна			

На основі таблиці зробити висновок про галузеві особливості формування майна підприємства.

4.2. Аналіз ринкових умов господарювання торговельних підприємств

Аналіз підприємств торгівлі має свої особливості. Першочергово потрібно проаналізувати динаміку та структуру товарообороту в натуральних та вартісних показниках, використовуючи зразок таблиці 4.5, і зробити відповідні висновки.

Таблиця 4.5

Склад товарообороту торговельного підприємства

	Од.ви м	Роки			Роки		
		1	2	3	1	2	3
		Обсяг в натур. виразі			Товарооборот, тис.грн.		
1	2	3	4	5	6	7	8
Продовольчі товари, всього							
в т.ч.							
Товарна група 1	дал						
Товарна група 2	шт.						
Тощо.....							

Продовження табл. 4.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Непродовольчі товари, всього							
в т.ч.							
Товарна група 3							
Товарна група 4							
Товарна група 5							
Товарна група 6							
Тощо.....							
Разом по підприємству							

Провести аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, продукції, оцінити організацію маркетингової роботи. Зокрема, доцільно проаналізувати номенклатуру та асортимент продукції підприємства, переваги та недоліки цієї продукції в порівнянні з конкурентами. Здійснюючи аналіз ринків збуту, вказати характеристики основних груп покупців, частку цих груп в загальних обсягах продажів, проаналізувати параметри сегментів ринку, на яких працює підприємство.

При оцінюванні умов зовнішнього середовища підприємства також слід вказати відомості про основних конкурентів підприємства.

На цьому етапі аналітичної роботи також вивчаються темпи зростання та приросту, абсолютний обсяг змін товарообороту за окремими групами товарів, видами, різновидами, визначається питома вага окремих товарних груп у загальному обсязі товарообороту підприємства. В складі кожного аналітичного блоку та після кожної таблиці вказати короткі коментарі та висновки.

4.1.3. Система основних показників суб'єкта господарювання мають свою специфіку в залежності від виду економічної діяльності. Вказати види діяльності відповідно довідки з статистичного управління згідно класифікації видів економічної діяльності та установчих або статутних документів,

проаналізувати частку видів діяльності в загальному обсязі, наприклад:

Таблиця 4.6

**Асортиментна структура роздрібного товарообороту
торговельної мережі**

№	Товари та товарні групи (роботи, послуги)	Обсяги виробництва, тис. грн.					Частка у загальному обсязі, %		
		Роки							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Таблиця 4.7

Виконання плану роздрібного товарообороту у звітному році за сегментами ринку

Показники	Од. вим.	Періоди		Відхилення
		Базовий рік	Звітний рік	
Роздрібний товарооборот торговельної мережі				
У тому числі товарооборот:				
Сегмент 1				
Сегмент 2				
Сегмент 3				
Сегмент 4				

Таблиця 4.8

Аналіз ринків збуту та якості продукції

Назва товару	Ринок збуту	Частка ринку, %	Цінова політика (високих, низьких цін, диференціація ції, політика знижок та ін.)	Назва відповідного державного (міжнародного) стандарту (ДСТУ, ISO, ГОСТ, DIN або інші)	Чи є сертифікат відповідності	
					Так	Ні
1	2	3	4	5	6	

Таблиця 4.9

Відомості про конкурентів

Конкуренти	Вид продукції	Сегмент ринку	Ціна, грн./од.	Конкурентні переваги	Недоліки
1	2	3	4	5	6

Таблиця 4.10

Торговельний дохід (реалізовані націнки) роздрібно́ї торгівлі

Показники	Од. вим.	Періоди		Відхилення
		Базовий рік	Звітний рік	
Роздрібний товарооборот				
Торговельний дохід (реалізовані націнки)				
Середній рівень торговельного доходу у % до обороту				

Таблиця 4.11

Розрахунок впливу зміни асортиментної структури роздрібно́го товарообороту на величину торговельного доходу

Товарні групи	Структура товарообороту, %		Середній рівень торгової націнки за планом, % до обороту	
	Базовий рік	Звітний рік	Базовий рік	Звітний рік
Товарна група 1				
Товарна група 2				
.....				
Товарна група n				
Всього				

4.3. Аналіз забезпеченості виробничими ресурсами та джерел їх фінансування

4.3.1. Аналіз забезпеченості персоналом та використання робочого часу

На основі звітів з праці або даних табельного обліку зробити висновки про ефективність використання робочого часу та структуру персоналу на підприємстві.

Таблиця 4.12

Аналіз забезпеченості підприємства персоналом

№	Показники забезпеченості персоналом	Роки (періоди)		
1	2	3	4	5
1	Обсяг виробленої / реалізованої продукції, тис. грн.			
2	Середньооблікова чисельність працівників, осіб, всього			
3	в т.ч виробничий персонал, осіб			
4	з них: робітники / продавці			
5	керівники			
6	професіонали			
7	фахівці			
8	технічні службовці			
9	невиробничий персонал, осіб			
10	Прийнято на роботу, осіб, всього:			
11	Звільнено з роботи, осіб, всього:			
12	в т.ч.: за поруш. труд. дисципліни			
13	за власним бажанням			
14	за скороченням кадрів			
15	Неявки на роботу, днів, всього:			
16	в т.ч. чергові відпустки			
17	відпустки по навчанню			
18	невиходи на роботу по хворобі			
19	невиходи дозволені законом			
20	невиходи з дозволу адміністрації			
21	прогули			

продовження табл. 4.12

1	2	3	4	5
22	Коефіцієнт обороту по прийому			
23	Коефіцієнт обороту по звільненню			
24	Коефіцієнт плинності кадрів			
25	Коефіцієнт використання календарного фонду робочого часу			

Таблица 4.13

Аналіз продуктивності праці та ефективності оплати праці
(виробниче підприємство)

№	Показники	Роки (періоди)		
1	2	3	4	5
1	Обсяг виробленої продукції, тис. грн.			
2	Фонд оплати праці працівників, тис.грн.			
3	Фонд оплати праці робітників, тис.грн.			
4	Середньооблікова чисельність працівників, осіб			
5	з них робітників, осіб			
6	Середньомісячна заробітна плата одного працівника, грн.			
7	Середньомісячна заробітна плата одного робітника, грн.			
8	Середньорічна продуктивність праці одного працівника, тис. грн.			
9	Середньорічна продуктивність праці одного робітника, тис. грн.			
10	Ефективність оплати праці працівників, грн./грн.			
11	Ефективність оплати праці робітників, грн./грн.			

Таблиця 4.14

Аналіз продуктивності праці та ефективності оплати праці
(торгівельне підприємство)

№	Показники продуктивності праці та ефективності оплати праці	Роки (періоди)		
1	2	3	4	5
1	Роздрібний товарообіг, тис. грн.			
2	Середньооблікова чисельність торгових працівників – всього, чол. в т.ч. продавців			
3	Питома вага продавців в загальній чисельності працівників, %			
4	Фонд оплати праці торгових працівників, тис.грн.			
5	Фонд оплати праці продавців, тис.грн.			
6	Середньорічний товарообіг на одного торгового працівника, тис. руб.: у діючих цінах в порівняних цінах			
7	Середньорічний товарообіг на одного продавця, тис. руб. у діючих цінах в порівняних цінах			
8	Приріст товарообігу за рахунок зростання продуктивності праці, %			
9	Середньомісячна заробітна плата одного торгового працівника, грн.			
10	Середньомісячна заробітна плата одного продавця, грн.			
11	Середньорічна продуктивність праці одного торгового працівника, тис. грн.			
12	Середньорічна продуктивність праці одного продавця, тис. грн.			
13	Ефективність оплати праці торгових працівників, грн./грн.			
14	Ефективність оплати праці продавців грн./грн.			

4.3.2. Аналіз основних фондів підприємства

На основі даних балансу та приміток до річної фінансової звітності зробити висновки про динаміку загального обсягу основних фондів, оцінити динаміку суми зносу, співставити обчислені показники динаміки. Зробити висновки.

Таблиця 4.15

Аналіз стану та руху основних фондів підприємства.

Показники стану та руху основних виробничих фондів	Роки			Відхилення, %	
1	2	3	4	5	6
1. Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн., в т.ч.:					
- земельні ділянки					
- капітальні витрати на поліпшення земель					
- будівлі					
- споруди					
- передавальні пристрої					
- машини та обладнання					
- транспортні засоби					
- інструмент, інвентар (меблі)					
- робоча та продуктивна худоба					
- багаторічні насадження					
- інші основні фонди					
2. Залишкова вартість ОВФ, тис.грн.					
3. Коефіцієнт оновлення					
4. Коефіцієнт вибуття					
5. Коефіцієнт зносу					
6. Коефіцієнт придатності					

Таблиця 4.16

Аналіз ефективності використання основних виробничих фондів підприємства.

Показники стану та руху основних виробничих фондів	Роки			Відхилення, %	
1. Обсяг виготовленої продукції / Товарообіг, тис. грн.					
2. Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн.					
3. Фондовіддача, грн./грн.					
4. Коефіцієнт віддачі спожитих ОВФ, грн./грн.					
5. Рентабельність ОВФ, %					

4.3.3. Аналіз оборотних коштів підприємства

При здійсненні оцінювання оборотних коштів підприємства слід оцінити структуру середньорічних залишків оборотних коштів та їх динаміку за останні кілька періодів, зробити відповідні висновки. Зокрема, доцільно звернути увагу на частку оборотних фондів та фондів обігу, розмір дебіторської заборгованості.

Таблиця 4.17

Структурно-динамічний аналіз оборотних коштів підприємства

Елементи оборотних коштів	Період						Відхилення			
	т. грн.	%	т. грн.	%	т. грн.	%	абс.	%	абс.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Оборотні кошти, всього, тис. грн.										
2. Оборотні фонди, тис. грн.										
з них										
- виробничі запаси										
- засоби у виробництві										

Продовження табл. 4.17

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3. Фонди обігу, тис. грн.										
з них:										
- грошові кошти в касі та на банківських рахунках										
- готова продукція										
- товари										
- поточні фінансові інвестиції										
- дебіторська заборгованість										

В таблиці 4.14 оцінюється основний показник ефективності використання оборотних коштів – їх обіговість. При цьому доцільно зробити висновки про динаміку обіговості, проаналізувавши відхилення за періодами аналізу. Розрахувавши показник тривалості одного обороту, слід зробити висновок про його динаміку, а також оцінити тривалість перебування оборотних коштів на окремих стадіях операційного циклу – в залишках виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, в дебіторській заборгованості. Для торгівельних підприємств важливим буде оцінити тривалість перебування оборотних коштів в залишках товарів та дебіторській заборгованості.

Таблиця 4.18

Ефективність використання оборотних коштів підприємства

Показники ефективності використання оборотних коштів	Період						Відхилення			
	т.гр н.	%	т.гр н.	%	т.гр н.	%	абс.	%	абс.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Обсяг реалізованої продукції, тис. грн..										
2. Середньорічні залишки нормованих оборотних коштів, тис. грн..										

Продовження табл. 4.18

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3. Коефіцієнт обіговості										
4. Тривалість одного обороту, днів всього,										
зокрема:										
тривалість перебування у виробничих запасах, днів										
тривалість перебування у незавершеному виробництві, днів										
тривалість перебування у готовій продукції / товарах, днів										
тривалість перебування у дебіторській заборгованості, днів										
5. Рентабельність оборотних коштів, %										

Для торгівельних організацій, крім виконання таблиці 4.18, аналіз оборотних коштів доцільно доповнити аналізом обіговості в розрізі окремих товарних груп, використавши при цьому інформацію про товарооборот та середньорічні товарні запаси за цими товарними групами (таблиця 4.19):

Таблиця 4.19

Оборотність товарів в роздрібній торгівлі

Товарні групи	Товарооборот, тис. грн	Середньорічні товарні запаси, тис. грн	Оборотність товарів у днях
Товарна група 1			
Товарна група 2			
.....			
Товарна група n			
Всього			

При значних залишках дебіторської заборгованості доцільно зробити її структурно-динамічний аналіз (табл. 4.20).

Таблиця 4.20

Аналіз дебіторської заборгованості

№ п/п	Показники дебіторської заборгованості	Роки					
		т.грн.	%	т.грн.	%	т.грн.	%
1	Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги						
2	Дебіторська заборгованість за розрахунками: - за виданими авансами - з бюджетом - у тому числі з податку на прибуток						
3	Інша поточна дебіторська заборгованість						
4	Всього дебіторської заборгованості						

За всіма аналітичними таблицями слід зробити економічно обґрунтовані висновки.

4.3.4. Аналіз джерел фінансування господарської діяльності

На основі показників балансу оцінити динаміку змін капіталу підприємства та дослідити структурні зрушення за три останніх роки. В бюджетних установах оцінити діяльність структурного підрозділу на основі цифрових даних, що характеризують діяльність підрозділу за три останні роки.

Таблиця 4.21

Аналіз джерел фінансування

№ п/п	Показники джерел фінансування	Роки					
		т.грн.	%	т.грн.	%	т.грн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Капітал підприємства, тис. грн., всього						
2	Власний капітал, тис. грн., всього						
3	Позикові кошти, тис. грн., всього						
3.1	Короткострокові зобов'язання						
3.2	Довгострокові зобов'язання						

При значних залишках довгострокової і/або короткострокової заборгованості доцільно зробити її структурно-динамічний аналіз (табл. 4.22).

Таблиця 4.22

Аналіз кредиторської заборгованості

№ п/п	Показники кредиторської заборгованості	Роки					
		1		2		3	
		т.грн.	%	т.грн.	%	т.грн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Довгострокові зобов'язання і забезпечення, усього						
	- Відстрочені податкові зобов'язання						
	- Довгострокові кредити банків						
	- Інші довгострокові зобов'язання						
	- Довгострокові забезпечення						
	- Цільове фінансування						

Продовження табл. 4.22

1	2	3	4	5	6	7	8
2.	Поточні зобов'язання і забезпечення, усього						
	- Короткострокові кредити банків						
	- Поточна кредиторська заборгованість за:						
	- довгостроковими зобов'язаннями						
	- товари, роботи, послуги						
	- розрахунками з бюджетом						
	- у тому числі з податку на прибуток						
	- розрахунками зі страхування						
	- розрахунками з оплати праці						
	- Поточні забезпечення						
	- Доходи майбутніх періодів						
	- Інші поточні зобов'язання						

4.4. Аналіз витрат виробництва та обігу

4.4.1. Виконати структурно-динамічний аналіз витрат підприємства за економічними елементами (див. розділ II „Елементи операційних витрат” форми 2 „Звіт про фінансові результати”). Оцінити динаміку матеріалоємності та зарплатоємності продукції.

Таблиця 4.23

Аналіз елементів операційних витрат підприємства (витрат обігу)

№	Елементи витрат	Роки					
		т.грн.	%	т.грн.	%	т.грн.	%
1	Матеріальні витрати						
2	Витрати на оплату праці						
3	Відрахування на соціальні заходи						
4	Амортизація основних фондів та нематеріальних активів						
5	Інші витрати						
6	Всього		100		100		100

4.4.2. Виконати структурний аналіз витрат підприємства за статтями калькуляції за останній рік. Оцінити структуру витрат.

Зокрема, для торговельного підприємства такий аналіз можна зробити у такій формі:

Таблиця 4.24

Аналіз витрат обігу роздрібної торгівлі

Статті витрат обігу	Роки					
	т.грн.	%	т.грн.	%	т.грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
Витрати на оплату праці						
Витрати на соціальні заходи						
Витрати на оренду, утримання основних засобів						
Витрати на паливо, газ, е/е						
Витрати на зберігання, підсортування, оброблення, пакування і перепродажну підготовку товарів						
Витрати на транспортування товарів						
Витрати на маркетингові заходи та рекламу						
Інші витрати						
Всього витрат						

Для виробничого підприємства такий аналіз можна зробити у такій формі:

Таблиця 4.25

Аналіз витрат виробничого підприємства за статтями калькуляції

Статті витрат	Роки					
	т.грн.	%	т.грн.	%	т.грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
Витрати, всього						
Прямі витрати, всього						
Зокрема:						
Сировина та матеріали						
Поворотні відходи (-)						
Паливо і енергія на технологічні цілі						
Основна заробітна плата основних робітників						
Додаткова заробітна плата основних робітників						
Відрахування на соціальні заходи з заробітної плати основних робітників						
Утримання та експлуатація машин та обладнання						
Інші прямі витрати						
Непрямі витрати, всього						
Зокрема:						
Загальновиробничі витрати						
Адміністративні витрати						
Витрати на збут						
Невиробничі витрати						
Позавиробничі витрати						

4.5. Аналіз фінансових результатів і фінансового стану

4.5.1. Проаналізувати „Звіт про фінансові результати”. Співставити темпи росту обсягів реалізації та темпи росту розміру прибутку, зробити висновки про ефективність управління підприємством, ефективність збутової та маркетингової діяльності. З’ясувати причини негативних відхилень. Продумати

заходи, які сприятимуть покращенню результатів діяльності підприємства.

Таблиця 4.26

Аналіз фінансових результатів

№	Фінансові результати	Період						Відхилення			
		т.грн .	%	т.грн .	%	т.грн .	%	абс .	%	абс .	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Виторг (Виручка від реалізації продукції, робіт, послуг), тис. грн.										
2	Податок на додану вартість (ПДВ), тис. грн.										
3	Акцизний збір, тис. грн.										
4	Чиста виручка (без ПДВ та акцизного збору), тис. грн.										
5	Собівартість реалізованої продукції (неповна), тис. грн.										
6	Валовий прибуток, тис. грн.										
7	Адміністративні витрати										
8	Витрати на збут										
9	Прибуток до оподаткування (балансовий прибуток), тис. грн.										
10	Рівень рентабельності, %										
11	Платежі до бюджету, тис. грн.										
12	Чистий прибуток, тис. грн.										
13	Рентабельність продукції										

4.5.2. Аналіз фінансового стану підприємства

Слід здійснити короткий аналіз фінансового стану підприємства, оцінивши його платоспроможність та рівень заборгованості. В таблиці 4.26 вказані основні показники платоспроможності та фінансового стану.

Таблиця 4.27

Основні показники фінансового стану та ліквідності підприємства

Показники	Методика розрахунку	Значення, тис.			Порогове значення
		Рік 1	Рік 2	Рік 3	
Коефіцієнт автономії (коефіцієнт концентрації власного капіталу)	Власний капітал/Валюта балансу				Не менше 0,5
Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття)	Поточні активи / Поточні зобов'язання				Більше 2
Коефіцієнт термінової ліквідності	Високоліквідні активи / Поточні зобов'язання				Більше 1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Абсолютно ліквідні активи / Поточні зобов'язання				Більше 0,2

Після формування таблиці необхідно оцінити динаміку показників та порівняти фактично отримані значення з пороговими (рекомендованими).

4.6. Особливості аналізу господарської діяльності в залежності від виду економічної діяльності

При аналізі підприємств, що належать до певної специфічної галузі національної економіки, слід врахувати особливості функціонування цієї галузі. Це стосується будівельних та транспортних підприємств, підприємств лісового господарства та ін. При цьому, зокрема, слід виконати наступне:

- проаналізувати галузеві статистичні звіти (наприклад, для торговельного підприємства: «звіт про товарооборот»; для транспортного підприємства: для будівельного підприємства: 1-КБ, 3-КБ; тощо);

- виконати індивідуальне аналітичне завдання керівника науково-дослідної роботи;

- ознайомитися з системою планування підприємницької діяльності;

- вивчити систему взаємовідносин з партнерами, структуру договорів на постачання та збут, оцінити виконання договірних зобов'язань;

- зробити оцінку рівня використання інтелектуального потенціалу підприємства.

Крім цього, залежно від специфіки бази проходження практики студент повинен проаналізувати таку інформацію:

4.6.1. Для банківських установ:

1. Показники ліквідності: миттєва ліквідність, поточна ліквідність, короткострокова ліквідність.

2. Показники оцінки достатності капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу, адекватність регулятивного капіталу, адекватність основного капіталу.

3. Показники оцінки кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, великих кредитних ризиків, - максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру, максимального

сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам.

4. Нормативи інвестування: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою; загальної суми інвестування.

5. Норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції банку.

6. Показники ефективності діяльності: процентна маржа (процентний прибуток); непроцентна маржа (непроцентний прибуток) банку; прибуток до оподаткування; чистий прибуток; чиста процентна маржа; чиста непроцентна маржа; чиста маржа операційного прибутку; чистий прибуток у розрахунку на акцію (EPS); показник прибутку на капітал (ROE).

7. Розрахунок самоокупної ставки.

8. Виконати структурно-динамічний аналіз активів і зобов'язань банку, зробити висновки.

9. Виконати структурно-динамічний аналіз доходів і витрат банку та оцінити структурні зрушення.

10. Проаналізувати динаміку прибутків (збитків) банку.

4.6.2. Для страхових компаній:

1. Терміни одержання ліцензії і на які види страхування (Терміни одержання ліцензії на різні види страхування).

2. Види страхової діяльності та тарифи на окремі страхові послуги компанії.

3. Ознайомитися з формою „Звіт про доходи та витрати страховика”, проаналізувати її.

4. Дослідити динаміку страхових платежів та динаміку сформованих страхових резервів, порівняти їх та зробити висновки. У разі проходження практики у без балансовому відділенні страхової компанії вказати обсяги отриманих страхових премій по філії та суми, на які укладені договори в динаміці за три роки.

5. Загальні показники платоспроможності: відношення різниці між фактичним і нормативним резервами

платоспроможності; відношення суми технічних резервів і власного капіталу до нарахованої нетто-премії.

6. Показники достатності власних коштів:

- відношення нетто-премії до власних засобів (не може перевищувати 300 %);
- відношення власних засобів до нетто-премії (має бути не менше 33 %, а для дрібних компаній — 20 %);
- відношення суми технічних резервів до власних засобів (не може перевищувати 250—350 %).

7. Показники достатності величини технічних резервів:

- відношення суми технічних резервів до нетто-премії, яке має бути не менш як 100 %;
- різниця між обсягом необхідних резервів і фактично сформованими резервами (дефіцит резервів);
- співвідношення між величиною дефіциту резервів і сумою прибутку (має бути вище 25 %);
- показник річного руху резервів, який розраховується у вигляді різниці між сумою поточних резервів, збитків і виплат у поточному році за збитками минулого року, з одного боку, і розміром резервів збитків, накопичених до кінця попереднього року. Позитивне значення цього коефіцієнта вказує на нестачу резервів, негативне — на надлишок їх;
- коефіцієнт резервів, який розраховують як відношення показника річного руху резервів до чистого прибутку, що не може перевищувати 25 %.

8. Показники, які характеризують ступінь участі перестраховиків у договорах, укладених страховою організацією:

- відношення страхових внесків, переданих на перестраховування, до загального збору страхових внесків, яке має бути в межах від 5 до 50 %;
- відношення добутку переданої на перестраховування незаробленої страхової премії і відношення одержаної комісійної винагороди за передачу договорів на перестраховування до загальної страхової премії, переданої на перестраховування, до власних засобів.

9. Показники, які характеризують ліквідність страхових організацій:

- відношення зобов'язань страхової організації до ліквідних активів;

- показник терміновості, що дорівнює відношенню суми грошової готівки й високоліквідних активів до суми резервів незаробленої премії й резервів збитків;

- відношення дебіторської заборгованості із страхових внесків до власних засобів, яке має бути менше 40 %;

- відношення величини технічних резервів до ліквідних активів, що має бути не вище 100 %;

- відношення кредиторської заборгованості до активів не може перебільшувати 40 %.

10. Показники, які обмежують відповідальність страховиків за індивідуальним ризиком, — це відношення величини страхової суми за одиничним ризиком до обсягу власних засобів страхової організації. Вони не можуть перебільшувати 10 %.

11. Показники, які характеризують динаміку змін обсягу страхових внесків, — це відношення різниці між: розмірами страхових внесків у поточному та минулому роках до страхових внесків минулого року.

12. Показники, які характеризують результати інвестиційної діяльності страхових організацій за звітний період:

- відношення прибутку від інвестицій до обсягу інвестицій;

- відношення інвестиційного доходу до середньорічного обсягу активів;

- відношення доходу від інвестицій до власного капіталу.

13. Показники, які характеризують загальні фінансові результати проведення страхових операцій за звітний період:

- відношення технічного результату до нетто-премії (має бути не вище 15 %);

- відношення страхових внесків до прибутку (має бути не вище 300 %);

- відношення суми фактичного розміру страхових виплат і величини резервів збитків до обсягу заробленої премії (показник чистого збитку);

- відношення накладних витрат з проведення страхових операцій до заробленої премії (показник накладних витрат);

- комбінований показник (сума показників збитків і накладних витрат).

14. Показники, які характеризують загальні фінансові результати діяльності за звітний період:

- загальний операційний коефіцієнт - різниця між величиною комбінованого показника і коефіцієнтом інвестиційного прибутку, який визначається у вигляді відношення доходу від інвестиційної діяльності до розміру заробленої премії (при величині більш як 100 % діяльність страховика вважається збитковою);

- динаміка обсягів чистого прибутку визначається як відношення різниці між чистим прибутком на кінець року і чистим прибутком на початок року до чистого прибутку на кінець року (має бути в межах від —10 % до +50 %);

- величина динаміки власних засобів, що визначається як відношення різниці між власними засобами на кінець року і власними засобами на початок року до власних засобів на початок року (має бути в межах від —10 % до +50 %);

- відношення прибутку до власного капіталу.

4.6.3. Для бюджетних установ:

1. Виконати структурно-динамічний аналіз доходів і видатків фонду або його регіонального відділення.

2. Вивчити галузеву звітність, по можливості проаналізувати територіальний розподіл доходів і видатків установи.

3. Доти оцінку нововведенням у сфері відповідного виду соціального рахування в зв'язку з реформуванням сфери соціального страхування.

4. Дати оцінку роботи відділу, де Ви проходите практику, як елемента, що виконує функції державного регулювання фінансового або фондового ринків держави.

5. Продумати методику визначення ефективності роботи відділу у грошовому виразі (надходження коштів до державного бюджету, покращення показників роботи підприємств, з якими співпрацює відділ, акумуляція фінансових ресурсів тощо).

6. За запропонованою методикою виконати відповідні розрахунки.

4.6.4. Для сільськогосподарських підприємств:

1. Провести аналіз виробництва та врожайності сільськогосподарської продукції рослинництва, садівництва та городництва, на основі даних про площу посівів та валові збори в розрізі окремих сільськогосподарських культур.

Таблиця 4.28

Аналіз виробництва та врожайності сільськогосподарської продукції рослинництва (садівництва, городництва)

Показники за сільськогосподарськими культурами	Рік 1			Рік 2			Рік 3		
	Площа, га	Валовий збір, ц	Урожайність,	Площа, га	Валовий збір, ц	Урожайність, ц/га	Площа, га	Валовий збір, ц	Урожайність, ц/га
Культура 1									
Культура 2									
Культура 3									
Інші									

2. Провести аналіз виробництва сільськогосподарської продукції рослинництва

Таблиця 4.29

Аналіз виробництва та врожайності сільськогосподарської
продукції тваринництва

Показники	Рік 1	Рік 2	Рік 3
1. Жива маса тварин, які були забиті, ц			
з них: - Велика рогата худоба - Свині - Вівці - Кози - Птиця свійська - Коні та тварини родини конячих			
2. Молоко корів сире, ц			
3. Яйця птиці свійської, шт.			
Інше			

3. За можливості оцінити економічні показники наявного на підприємстві парку сільськогосподарської техніки (його частини) в розрізі окремих одиниць техніки та на їх основі розрахувати витрати на утримання та експлуатацію машин та обладнання в розрахунку на 1 га угідь. Розрахунки проводити в розрізі окремих машин та механізмів, враховуючи особливості самохідної техніки та причіпного обладнання. Оформити результати в табличній формі:

Таблиця 4.30

Витрати на утримання та експлуатацію машин та обладнання

Об'єкти техніки	Причіпне обладнання		Потужність, кВт	Ціна придбання, грн.	Нормативний термін використання в момент придбання		Використання пального, л/га	Час роботи, год/га	Витрати на утримання та експлуатацію машин, грн/га		Витрати на утримання та експлуатацію причіпного обладнання, грн/га
	Машина 1	Машина 2			маш-год	Змінні (Витрати на ремонт)			Постійні, (Амортизаційні відрахування на 1 га)		
Машина n											

4. Зібрати дані про прямі витрати при виробництві окремої культури на певній площі в розрахунку на 1 га. На основі даних про урожайність, середню ціну реалізації розрахувати

маржинальний дохід з 1 га. Оформити результати в табличній формі:

Таблиця 4.31

Розрахунок маржинального доходу з 1 га

Доходи та статті витрат	Од. вим.	Ціна	Всього доходів / витрат
1	2	3	4
Валова продукція з 1 га	ц/га	грн/ц	Грн/га
Назва культури			
Насіннєвий матеріал	Кг/га	грн/кг	Грн/га
Насіннєвий матеріал, кг			
Добрива	Кг/га	грн/кг	Грн/га
Добриво 1			
Добриво 2			
Інші			
Засоби захисту рослин	л/га	грн/л	Грн/га
ЗЗР 1			
ЗЗР 2			
ЗЗР 3			
Інші			
Послуги сторонніх організацій	т, тоно- відсотк ів, інше /га	грн/т, грн/га, грн/тоно- відсоток, інше	Грн/га
Оренда вантажних автомобілів			
Послуги сушіння			
Інші			
Витрати на утримання та експлуатацію с/г машин та обладнання в розрізі технологічних операцій	маш- год / га	грн/маш- год	Грн/га
Дискування поверхневе			

Продовження табл. 4.31

1	2	3	4
Транспорт посліду до поля			
Розкидання мінеральних добрив			
Дискування поверхневе			
Посів 12 рядовий			
Розкидання мінеральних добрив			
Оприскування			
Збір урожаю			
Всього розширених прямих витрат з 1 га	-	-	
Маржинальний прибуток з 1 га	-	-	

4.7. Економічне обґрунтування проєкту покращення господарської діяльності підприємства – бази практики

На основі отриманих в процесі економічного аналізу результатів студентам та виявлених резервів слід сформулювати пропозиції стосовно покращення діяльності підприємства – бази практики і схематично окреслити економічне обґрунтування їх ефективності.

4.8. Висновки

На основі набутих знань про сучасні методи організації виробництва та планування запропонувати заходи щодо підвищення ефективності підприємницької діяльності та вказати можливі шляхи впровадження пропозицій.

При проходженні практики та здійсненні аналітичних завдань рекомендується застосовування таких методів наукового економічного дослідження, як: регресійно-кореляційний, оптимізаційний, факторний, структурно-логічний, структурно-генетичний та інших. Заохочується широке використання графічного методу аналізу у формі побудови графіків та діаграм.

5. РОЗПОДІЛ ЧАСУ НА ОПРАЦЮВАННЯ ОКРЕМИХ ЕТАПІВ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Таблиця 5.1

Розподіл часу на опрацювання окремих етапів виробничої
практики

№ п/п	Назва робіт	Терміни виконання /кількість днів/	Прим. про викон.
1	2	3	4
1.	Прибуття на місце проходження практики; оформлення і одержання перепусток. Інструктаж з техніки безпеки й охорони праці	1	
2.	Ознайомлення з підприємством (організацією, установою) та погодження з керівником практики від підприємства календарного плану практики. Екскурсія територією.	1	
	Аналіз організаційно-правових характеристик підприємства	1	
3.	Підбір та опрацювання джерел інформації (дивись розділ 3)	2	
4.	Оцінка основних техніко-економічних показників	1	
5.	Аналіз комерційних умов господарювання	1	
6.	Аналіз виробничих ресурсів підприємства та джерел фінансування	3	
7.	Аналіз витрат, фінансових результатів та грошових потоків підприємства	2	
8.	Економічне обґрунтування проекту покращення господарської діяльності	3	
Разом		15	

6. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПАКЕТУ З АНАЛІТИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Звіт з виробничої практики має бути оформленим в електронному вигляді, виконується українською мовою на папері формату А4 (210 x 297).

Текст розташовується на сторінці з дотриманням таких полів: ліве – 25мм; праве – 15 мм; верхнє та нижнє – по 20 мм. При комп'ютерному наборі слід використовувати шрифти Arial, Helvetica, Futura, Calibri, DIN Next CYR або Times New Roman, 14 кеглів. Відстань між рядками тексту складає 1,5 міжрядкових інтервали. Загальний обсяг тексту повинен складати 25 – 30 сторінок інформаційного пакету. Нумерація сторінок тексту наскрізна і починається з титульної сторінки (дод. 1). Другою сторінкою є щоденник про виробничу практику, а третьою зміст. Номер сторінки на титульній сторінці та завданні не проставляється. На інших сторінках номер сторінки вказується арабськими цифрами у правому верхньому кутку.

Текст звіту поділяється на розділи, пункти і підпункти. Рубрикація частин тексту здійснюється лише арабськими цифрами. Назва частини тексту (слова „розділ”, „параграф” і т.д.) не вказуються. Заголовок розділу (підрозділу, пункту, підпункту) починається з великої літери. Крапка в кінці заголовку не проставляється. Відстань між заголовком тексту та текстом дорівнює одному міжрядковому інтервалу.

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) слід розміщувати в оригіналі безпосередньо після тексту, де на нього є посилання. Нумерація ілюстрацій може бути наскрізною або в межах розділу чи підрозділу за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Ілюстрація починається словом «Рис.», яке разом з назвою розміщують після пояснювальних даних, а номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка наприклад, «Рис. 1.2. Схема розміщення» (другий рисунок першого розділу). Шрифт підпису рисунка має бути на 1 кегль

меншим від основного тексту і в кінці підпису крапка не ставиться.

Слово «Таблиця» ставиться з правого боку над таблицею. В другому рядку по середині розміщують заголовок таблиці (без абзацу). Нумерація таблиць в межах розділу чи підрозділу. Якщо таблиця продовжується на наступній сторінці, то пишуть: «продовження табл. 1.2», а якщо таблиця без номера, то пишеться «продовження таблиці». Між назвою таблиці та таблицею пробіл не ставиться.

Посилання на джерело інформації у тексті повинне наводитись у вигляді порядкового номера цього джерела за списком використаної літератури у квадратних дужках. Якщо у звіті використовується цитата або цифрова інформація з якогось літературного джерела, то після порядкового номера через кому зазначається номер сторінки, на якій вона містилась, наприклад: [1, с.75]. Джерела використаної літератури вказуються в порядку посилань у тексті.

Сторінки, на яких розташовані додатки, нумеруються як продовження звіту. Кожен додаток починається з нової сторінки, у правому верхньому кутку якої наводиться слово „Додаток” і нумеруються великими літерами А, Б, В... Заголовок додатку пишеться з великої літери, крапка в кінці заголовку не ставиться.

У додатках також наводиться інформаційний пакет, який містить копії звітності, використаної при написанні звіту. За темою науково-дослідної роботи, за погодження з керівником, студент добирає інші документи та інформацію з підприємства.

7. КОНТРОЛЬ ЗА ПРОХОДЖЕННЯМ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ.

За проведенням практики здійснюється поточний та підсумковий контроль виконання окремих завдань, розділів і всієї практики в цілому. Поточний контроль роботи студента на базі практики здійснює керівник практики від виробництва, який

призначається наказом по підприємству та безпосередньо організовує і контролює проходження практики студентами відповідно до цих методичних вказівок. Він здійснює перевірку щоденника практики, матеріалів звіту, забезпечує методичну допомогу, керівництво та контроль за виконанням студентом робіт, передбачених програмою практики, пише відгук про роботу студента. Одночасно контроль за виконанням програми практики і надання методичної допомоги здійснюється керівником практики від університету. Останній визначається наказом по університету на період Аналітичної практики студента. Перед захистом з практики керівник науково-дослідної роботи студента від кафедри економіки підприємства має ознайомитися і погодити звіт з проходження виробничої практики.

На підприємстві, установах (базах практики) існує встановлений режим праці, правила внутрішнього розпорядку, які студент повинен суворо дотримуватися. Будь-які порушення при проходженні практики (техніки безпеки, трудової дисципліни, правил внутрішнього розпорядку тощо) фіксуються керівником практики від виробництва і відображаються у відгуку керівника практики про роботу практиканта в щоденнику практики. Про порушення повідомляється в встановленому порядку в університет. Підсумковим контролем є залік з Проєктної практики бакалавра у вигляді захисту звіту, під час якого перевіряється якість набутих студентом знань і вмінь.

8. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Виробнича економічна практика є окремим кредитним модулем і її виконання оцінюється за такими критеріями: змістовні та організаційні аспекти роботи, якість захисту роботи. Максимальна оцінка – 100 балів. Кількість балів за критеріями наведена в листі оцінювання.

Таблиця 8.1

Критерії оцінювання та захисту звіту з виробничої практики

Критерії оцінювання	Кількість балів	Оцінка
1	2	4
Зміст та оформлення звіту й щоденника відповідають стандартам. Характеристика студента є позитивною. Студент дав повні та вичерпні відповіді на всі запитання членів комісії щодо програми практики і виконаної індивідуальної роботи.	90...100	Відмінно («5»)
Наявні несуттєві зауваження щодо змісту та оформлення звіту й щоденника. Характеристика студента є позитивною. У відповідях на запитання членів комісії щодо програми практики студент допустив окремі неточності, хоч загалом має ґрунтовні знання.	82...89	Дуже добре («4»)
Наявні несуттєві зауваження щодо змісту та оформлення звіту й щоденника. Характеристика студента є позитивною, але має незначні зауваження. У відповідях на запитання членів комісії щодо програми практики студент допустив окремі неточності, відповіді на питання правильні, але не повні.	74...81	Добре («4»)
Недбале оформлення роботи і щоденника. Розділи звіту розкриті в основному. Характеристика студента в цілому є позитивною, але містить серйозні зауваження. Не всі відповіді на запитання членів комісії є правильними.	64...73	Задовільно («3»)
Недбале оформлення роботи і щоденника. Переважну більшість завдань програми практики у звіті висвітлено, однак мають місце окремі розрахункові та логічні помилки. Характеристика студента в цілому є позитивною, але містить серйозні зауваження. Відповідаючи на питання членів комісії студент почувався невпевнено, збивався, допускався помилок, виявив поверхові знання.	60...63	Достатньо («3»)

Продовження табл. 8.1

1	2	4
У звіті висвітлено не всі питання. Характеристика студента у частині відношення до практики і трудової дисципліни є негативною. На запитання членів комісії студент не зміг дати задовільних відповідей.	35...59	Незадовільно («2»)
У звіті зовсім не розкрита програма практики або роботу підготовлено не самостійно. Характеристика студента у частині відношення до практики і трудової дисципліни є негативною. На запитання членів комісії студент відповідей не дає.	1...34	Незадовільно («2»)

Таблиця 8.2

Кількість балів за критеріями

Елемент оцінки	Кількість балів
1	2
1. Своєчасність здачі звіту на перевірку	до 10
2. Повнота виконання програми практики та висвітлення завдань	до 10
3. Зміст звіту	до 40
4. Захист звіту	до 40
Всього	0 – 100

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

9.1 Базова література

1. Кузнецова Т. В., Гарнага О. М., Лесняк О. Ю., Шебуня В. Д. Економіка підприємства : навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2013. 343 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/6165> (дата звернення: 29.01.2025).

2. Економіка підприємства : підручник / Г. О. Швиданенко та ін. Київ : КНЕУ, 2009. 816 с.

3. Мазаракі А. А., Притульська Н. В., Осика В. А. Товарознавство і торговельне підприємництво : навчальний посібник. Київ : КНТЕУ. 2014. 652 с.

4. Лігоненко Л. О., Носуліч А. М., Новікова Н. М. Економіка торгівлі : навч. посіб. Київ : КНТЕУ. 2014. 228 с.
5. Економічний аналіз : навч. посібник / М. Г. Чумаченко та ін. Київ : КНЕУ, 2003. 556 с.
6. Кушнір Н. Б., Кузнецова Т. В. Статистика : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни. Рівне : НУВГП, 2008. 205 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/6164> (дата звернення: 29.01.2025)

9.2 Допоміжна література

1. Стахів О. А., Адамчук Т. Л. Методичні вказівки до самостійного вивчення навчальної дисципліни «Економіка торговельного підприємства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньою програмою «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» денної та заочної форм навчання [Електронне видання]. Рівне : НУВГП, 2023. 47 с. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/25820/> (дата звернення: 25.09.2025).
2. Кушнір Н. Б., Адамчук Т. Л. Методичні вказівки до проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Економічний аналіз» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійними програмами «Економіка підприємства», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Економіка туристичного, готельного та ресторанного бізнесу» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» денної та заочної форм навчання [Електронне видання]. Рівне : НУВГП, 2020. 40 с. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/17511/> (дата звернення: 25.09.2025).
3. Економіка підприємства : навч. посіб. / А. В. Шегда та ін. Київ : Знання, 2005. 431 с.
4. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз : навч. посіб. / 4-те вид., стереотип. Львів : Новий Світ-2000. 2006. 344 с.
5. Степасюк Л., Сўліма Н. Економіка підприємства : підручник. Київ : «Комп'ютерПринт», 2021. 345 с.

6. Давиденко Н. М., Скрипник Г. О. Інвестування : підручник. Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2021. 460 с.

7. Міжнародне підприємництво : підручник / Колодійчук А. В. та ін. Львів : Вид-во ННБК «АТБ», 2022. 191 с.

8. Окландер Т. О., Педько І. А. Економіка будівельного підприємства : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 363 с.

9. Аберніхіна І., Сокирикська І. Ефективність використання ресурсів підприємства: практичний аспект. *Вісник Національної металургійної академії України*. 2020. № 3. С. 171–181.

10. Бойко В., Лизак М. Фінансово-економічна ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств: аналіз та удосконалення державної політики. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2024. Т. 10, № 4. DOI: 10.51599/are.2024.10.04.06. (дата звернення: 25.09.2025).

11. Домбровська Н., Фаріон В. Цифрова трансформація в управлінні підприємством: адаптація бізнес-моделей під впливом інноваційних технологій. Економічний аналіз. 2024. Т. 34, № 3. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/6114>. (дата звернення: 10.10.2025).

12. Галушак І. Є., Луців Н. Л. Бухгалтерський облік та звітність в системі управління підприємством. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Т. 1, № 17. С. 233–245.

13. Йоргачова М., Ковальова О. Розробка шляхів удосконалення стратегічного фінансового планування на підприємстві. Технологічний аудит та резерви виробництва. 2025. –№ 5(71). URL: <https://journals.uran.ua/tarp/article/view/322308>. (дата звернення: 10.10.2025).

14. Легеньчук С., Рабошук А. Фактори впливу на фінансові результати аграрних компаній України в довоєнний період. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2023. Т. 9, № 4. С. 102–118.

15. Остапчук С., Царук Н. Оцінка та документування наслідків війни на підприємстві: аналіз професійного потенціалу бухгалтера. *Вісник економіки*. 2023. № 3. С. 115–130.

16. Талах Т. Оцінка економічної ефективності функціонування підприємств промисловості України. *Економічний форум*. 2021. Т. 11, № 4. С. 101–108.

17. Hellriegel D., Slocum J., Jackson S., Louw L. Management, 6th edition. Oxford University Press, 2022. 625 p.

18. Bauer T., Erdogan B., Short J. Principles of Management, Version 6.0. FlatWorld, 2025. 528 p.

19. Robbins S. P., Judge T. A. Organizational behavior: Updated Global Edition, 18th edition. Pearson, 2021. 350 p.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Кушнір Н. Б., Солодкий В. О., Ключа О. О., Царук Д. С. (2025) Освітньо-професійна програма "Бізнес" першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю Д3 "Менеджмент" галузі знань Д "Бізнес, адміністрування та право". Кваліфікація: бакалавр менеджменту. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/33040/> (дата звернення: 25.11.2025).

2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 25.11.2025.)

3. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України: Наказ МО України N 93 від 08.04.93. Дата оновлення: 20.12.94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93> (дата звернення: 25.11.2025).

4. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського / URL: <http://nbuv.gov.ua/e-resources/> (дата звернення: 25.11.2025)

5. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL : <https://nuwm.edu.ua/nuwm/struktura/biblioteka/> (дата звернення: 25.11.2025).

Додаток А

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО ЛИСТА

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра економіки підприємства і міжнародного бізнесу

Звіт про проходження виробничої проєктної практики

На _____

(назва підприємства – бази практики з вказанням його підпорядкування)

Оцінки:

керівника від підприємства:

керівника від університету:

Склав (склала):

Студент(ка) III к., групи ...

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Перевірив:

(прізвище, ініціали керівника від університету)

Рівне – 20 р.